

E-learning leren

DE EVALUATIE VAN DE INTRODUCTIE VAN EEN ZELFSTUDIEPAKKET IN DE OPLEIDING VAN LERAREN VREEMDE TALEN.¹

Dr. Lies Sercu is als docent en onderzoeker verbonden aan de academische lerarenopleiding Germaanse Talen van de K.U.Leuven.

Europese lerarenopleidingen staan voor twee belangrijke uitdagingen. Van hen wordt verwacht dat zij leraren-in-opleiding (lio's) de nodige bagage meegeven om enerzijds autonome leerprocessen te kunnen organiseren en begeleiden, en anderzijds informatie- en communicatietechnologie (ICT) op een zinvolle manier in hun onderwijs te kunnen integreren. Dit artikel gaat kort in op de initiatieven die de academische lerarenopleiding Germaanse Talen van de K.U.Leuven heeft genomen om aan deze beide verwachtingen tegemoet te komen. Daarnaast presenteert het de resultaten van een evaluatieproject dat één van deze initiatieven begeleidde. De resultaten van dit project laten zien dat het van essentieel belang is om de toekomstige gebruikers van de nieuwe webgebaseerde leeromgeving te betrekken bij het ontwerp- en ontwikkelproces. Verder tonen ze aan dat het cruciaal is dat ontwerpers nagaan op welke punten en in welke mate wijzigingen omtrent de infrastructuur, de organisatie van het onderwijs en het curriculum zich opdringen, en hoe de rol van docent en student moet worden herdacht, wil men het succes van de nieuwe leeromgeving niet hypothekeren. (Collis & Gommer, 2001).

MAATSCHAPPELIJKE UITDAGINGEN VOOR OPLEIDINGSINSTITUTEN VOOR LERAREN

Europese lerarenopleidingen staan voor twee belangrijke uitdagingen. Van hen wordt verwacht dat zij leraren-in-opleiding (lio's) de nodige bagage meegeven om enerzijds autonome leerprocessen te kunnen organiseren en begeleiden, en anderzijds informatie- en communicatietechnologie (ICT) op een zinvolle manier in hun onderwijs te kunnen integreren.

Om aan deze uitdagingen tegemoet te komen, opteren sommige opleidingsinstituten voor een top-down aanpak waarin de hele organisatie wordt betrokken (Collis & Gommer, 2001). De verwerving van een elektronisch leerplatform en het aanbieden van op-

maat-gesneden training voor de docenten die met dit leerplatform aan de slag moeten, maken deel uit van zo'n systemische aanpak. Andere instellingen verkiezen een bottom-up-approach en stimuleren innovatie via individuele initiatieven. In vele gevallen worden beide benaderingswijzen met elkaar gecombineerd.

Of nu voor een bottom-up- dan wel voor een top-downaanpak wordt gekozen, onderzoek met betrekking tot onderwijskundige vernieuwingsprocessen op het niveau van de instelling heeft aangetoond dat vijf factoren het succes van innovaties conditioneren, met name het curriculum, de organisatie van het onderwijs, de infrastructuur, de student en de docent. Willen vernieuwingsprocessen lukken, dan moeten instellingen nagaan welke wijzigingen omtrent de infrastructuur, de organisatie van het onderwijs en het curriculum zich opdringen, en hoe de rol van docent en student moet worden herdacht (Clegg e.a., 2000; Salomon, 1990).

In deze bijdrage gaan wij na met betrekking tot welke van de vijf factoren een verandering in denken zich opdringt naar aanleiding van de geplande invoering van een webgebaseerd zelfstudiepakket in de opleiding van leraren vreemde talen. Het pakket werd ontworpen om lio's die later Engels en/of Duits zullen onderwijzen in het middelbaar onderwijs, de vereiste kennis en vaardigheden bij te brengen om ICT in hun onderwijs te integreren en autonome leerprocessen te organiseren en te begeleiden.

HET ONTWIKKELINGSPROJECT

De introductie van het zelfstudiepakket maakt deel uit van een ruimer project van onderwijsvernieuwing.² Doel van het hele project was een leeromgeving te ontwikkelen die lio's vertrouwd zou maken met de pc als een functionele tool in het vreemdetalenonderwijs en voor hun eigen professionalisering. Tegelijkertijd wilde het project lio's hands-onervaring bieden met een op constructivistische principes gebaseerde leeromgeving.

Het project vertrekt vanuit drie basisprincipes. Het wil een leeromgeving ontwerpen die inhoudelijk en methodologisch gericht is op (1) het onderwijs, en meer specifiek op (2) het vreemdetalenonderwijs, en op (3) leeromgevingen die autonoom leren mogelijk bevorderen. Bij de start werd beslist om geen aandacht te besteden aan de basiscomputervaardigheden die elke secretaresse moet beheersen, maar om onmiddellijk de aandacht van de lio's te vestigen op de bruikbaarheid van tekstverwerkingsprogramma's, presentatiesoftware, webdesign software, e-mailprogramma's of het internet voor het onderwijs. Verder was het projectteam van mening dat lio's het meest baat zouden hebben bij de verwerving van kennis en vaardigheden die zij tijdens hun vreemdetaallessen zouden kunnen gebruiken. Dus, in plaats van in te gaan op computergebaseerd testen in het algemeen, werd onmiddellijk gefocust op computerondersteund testen in het vreemdetalenonderwijs, op webgebaseerde mogelijkheden om de vooruitgang van vreemdetaallearders op het gebied van grammatica of woordenschat te documenteren, of om de schrijf-, lees- en luister- en spreekvaardigheid te bevorderen. Ten derde beoogde het projectteam een leeromgeving te ontwerpen die lio's de kennis, vaardig-

heden en houdingen zou bijbrengen die zij nodig hebben om autonome leerprocessen te organiseren en te begeleiden. In plaats dus van alleen te laten zien hoe ICT geïntegreerd kan worden in een traditionele leraargestuurde klasomgeving, wilde het project lio's ervaring laten opdoen met probleemgestuurd, adaptief en autonomiebevorderend onderwijs. De lio's creëren hun eigen leerpad en bepalen op autonome wijze welke doelstellingen zij zichzelf stellen en hoe zij die doelstellingen willen bereiken. Zij worden daarbij gecoacht door docenten en door de inhouden en werkvormen van de leeromgeving. Door ervaring op te doen met deze manier van werken tijdens hun lerarenopleiding, zullen zij met kennis van zaken in het secundair onderwijs dergelijke leeromgevingen kunnen organiseren en begeleiden.

Een van de pijlers van het project bestond dus in de evaluatie van een zelfstudiepakket ontworpen om vreemdetaalleraren vertrouwd te maken met de mogelijkheden om ICT op een zinvolle manier in het vreemdetalenonderwijs te integreren. De resultaten van de evaluatie van het pakket door de toekomstige gebruikers zouden het projectteam toelaten een gefundeerde beslissing te nemen omtrent de introductie van het pakket in zijn huidige vorm in de academische lerarenopleiding Germaanse Talen. Het evaluatieproject wilde nagaan of en in welke mate het zelfstudiepakket aan de hierboven vermelde principes beantwoordt.

HET ZELFSTUDIEPAKKET

Het zelfstudiepakket *DELLE* werd ontwikkeld door een Nederlands en een Vlaams opleidingsinstituut voor leraren. Fontys Hogescholen was de initiatiefnemer van het project. De lerarenopleiding Germaanse Talen van de KULeuven was de enige projectpartner.

Zoals blijkt uit figuur 1 bestaat het pakket uit vier delen: een tekstgedeelte, een referentiegedeelte, een reeks workshops, en een reeks evaluatietaken.

Figuur 1: Overzicht van de onderdelen van het zelfstudiepakket

Het tekstgedeelte schetst de rol die ICT speelt in onze maatschappij. Dit gedeelte bestaat uit gehyperlinkte tekstfragmenten. De links in de verschillende tekstfragmenten brengen gebruikers bij de workshops die een bepaald aspect van de tekst illustreren.

Het referentiegedeelte bevat een geordende verzameling links naar softwarepakketten, zoals auteurssystemen of off-line browsers, of naar materiaal dat van interesse kan zijn voor de vreemdetalereerder of de vreemdetalereerkracht. Zo bevat de sectie links naar authentiek materiaal, literaire webstekken, on-linewoordenboeken, grammatica's en encyclopedieën of taal oefeningen.

De workshops en de evaluatietaken vormen de kern van het zelfstudiepakket. Figuur 2 geeft een overzicht van de verschillende workshopthema's.

Figuur 2: Overzicht van de workshops

Elke workshop vraagt de gebruiker een taak op te lossen met betrekking tot één specifiek aspect van ICT in het vreemdetalenonderwijs. De taak kan afgewerkt worden met behulp van de informatie die het pakket ter beschikking stelt. De meeste taken zijn open taken en vergen exploratief leren en reflectie. De lio's krijgen de raad hun leertraject te documenteren en hun antwoorden en workshopresultaten in een portfolio te bewaren.

De evaluatietaken zijn bedoeld als zelfevaluatie taken. Ze laten de lio's toe na te gaan waar zij staan. Op basis van het ingeleverde werk kunnen ook de docenten nagaan welke vorderingen de gebruikers hebben gemaakt. Docenten kunnen de evaluatie taken gebruiken voor het toekennen van een cijfer. Bij elke evaluatie taak wordt aangegeven welke de evaluatiecriteria zijn en van welke workshops de lio gebruik kan maken om de evaluatie taak tot een goed einde te brengen.

HET EVALUATIEPROJECT

Doel

Doel van het evaluatieproject was na te gaan of en in welke mate *DELLE* aan de basisprincipes die aan het hele innovatieproject ten grondslag lagen beantwoordde, en welke begeleidende maatregelen eventueel nodig zouden zijn om het pakket met succes in het curriculum van alle lio's te introduceren. De maatregelen konden betrekking hebben op het pakket zelf, maar ook op het curriculum, de infrastructuur de organisatie van het onderwijs, de rol van de student en/of de rol van de docent.

Dataverzameling en proefpersonen

Voor elk van deze zes factoren wilde het project nagaan of wijzigingen zich opdroegen. Wij kunnen stellen dat het evaluatieproject deel uitmaakt van het ontwikkelproces. Het is exploratief van opzet en maakt gebruik van kwalitatieve onderzoeksmethodes. Daarin verschilt het van evaluatieonderzoek dat plaats vindt *nadat* een vernieuwing werd geïntroduceerd, en aan de hand van kwantitatieve methodes bij een ruime groep gebruikers wil nagaan in welke mate de doelstellingen van de vernieuwing werden bereikt.

Met betrekking tot vier van deze zes factoren werden data verzameld door middel van een kwalitatieve analyse van de huidige situatie. Zo werden de bestaande infrastructuur en de wijze waarop het onderwijs nu is georganiseerd beschreven, evenals het profiel van de docenten, de curriculaire doelstellingen en inhouden, en ook de onderwijskundige benaderingswijzen om deze doelstellingen te bereiken.

Voor wat de factoren 'student' en 'evaluatie van het zelfstudiepakket door de student' betreft, werden de data verzameld door middel van geschreven vragenlijsten, geschreven assessments en individuele interviews. De groep respondenten beperkte zich tot 15 personen. Alle respondenten hebben zich vrijwillig voor deelname aan het onderzoek aangemeld. Hun deelname aan het onderzoek verleende hen vrijstelling van één van de andere taken die zij in het kader van hun lerarenopleiding moesten afwerken.

Met betrekking tot de 'student' werd nagegaan welk ICT-profiel de lio's die het zelfstudiepakket zouden evalueren, hadden. Daartoe werd een beperkte groep lio's gevraagd een ICT-'test' af te leggen die peilde naar hun kennis van computers, hun computervaardigheden, de frequentie waarmee ze ICT-tools gebruiken, en hun vertrouwdheid met computerondersteund talenonderwijs. Verder werd via een aantal attitudeschalen gepeild naar hun houding ten opzichte van ICT in het algemeen en ten opzichte van ICT in het vreemdetalenonderwijs. Een aantal bijkomende vragen ging na wat hun verwachtingen waren omtrent het zelfstudiepakket: Welk type materiaal hoopten zij er te vinden? Wat hoopten zij te zullen leren? Wat hoopten ze te kunnen doen nadat ze het pakket hadden doorgenomen?

Om zicht te krijgen op de wijze waarop de toekomstige gebruikers de functionaliteit van het zelfstudiepakket beoordeelden, werd de respondenten gevraagd alle werk-

shops te doorlopen en één evaluatietaak te maken. Terwijl zij met het pakket aan de slag waren, vulden zij een aantal evaluatieformulieren in, met name één na elke workshop en één voor de gekozen evaluatietaak. Een tweede reeks evaluatieformulieren vulden zij in nadat ze een substantieel deel van het pakket hadden doorlopen. De evaluatieformulieren bevatten open en gesloten vragen. De gesloten vragen waren beoordelingsvragen, waarbij de lio's de verschillende componenten van het pakket moesten beoordelen op een 10-puntenschaal met betrekking tot een aantal kenmerken (motiverend, de moeite waard, goed gestructureerd, gemakkelijk, relevant voor de leraar vreemde talen, kwaliteit van de inhoud, actualiteit van de inhoud, geschiktheid als zelfstudiemateriaal, aangepast aan de noden van de lio, niet te tijdrovend, aan mijn verwachtingen tegemoetkomend). De respondenten werd eveneens gevraagd precies aan te geven hoeveel tijd zij in elk onderdeel van het zelfstudiepakket hadden geïnvesteerd. Via de open vragen konden de lio's hun algemene appreciatie van een bepaald cursusonderdeel weergeven, hun oordeel verantwoorden, en suggesties voor verbetering doen. De interviews die van de respondenten werden afgenomen zo'n twee weken nadat zij hun evaluaties hadden binnengeleverd, duurden zo'n 30 minuten, en gingen dieper in op de appreciatie van iedere respondent van het pakket als geheel en van de verschillende onderdelen.

RESULTATEN

De resultaten van het evaluatieproject laten zien in welke opzichten het zelfstudiepakket niet aan de vooropgestelde basisprincipes die aan de vernieuwde leeromgeving ten grondslag liggen, beantwoordt en hoe het dus gewijzigd moet worden vooraleer overwogen kan worden om het in het curriculum van alle lio's te introduceren. De resultaten laten verder zien in welke opzichten zich wijzigingen opdringen met betrekking tot de infrastructuur, de wijze waarop het onderwijs wordt georganiseerd, het curriculum, de rol van de student en de rol van docent, wil men het succes van de vernieuwingsoperatie niet hypothekeren.

De infrastructuur

Met betrekking tot de infrastructuur doen zich geen belangrijke uitdagingen voor. De lerarenopleiding Germaanse Talen profiteert van de investeringen die de K.U.Leuven doet op het gebied van ICT voor het onderwijs. In 1997 ging een project van start dat alle studentenkamers die de universiteit bezit, verbindt met het worldwideweb. Afspraken met televisiekabeldistributeurs hebben ervoor gezorgd dat ook de andere studentenkamers tegen gunsttarieven kunnen inloggen op het K.U.LeuvenNet. Studenten kunnen bovendien computers leasen voor erg democratische prijzen. Daarenboven zijn, verspreid over de hele campus, een aantal pc-classes permanent toegankelijk voor de studenten. Uit dit alles kan men concluderen dat alle studenten gemakkelijk toegang tot het internet, en dus tot het zelfstudiepakket, hebben. De infrastructuur is met andere woorden op dit moment geen factor meer die het succes van de introductie van een webgebaseerde cursus kan hypothekeren.

De organisatie van het onderwijs

Organisatie heeft betrekking op de verdeling van tijd en middelen. De resultaten van het evaluatieproject suggereren een aantal aanpassingen met betrekking tot de organisatie van de lerarenopleiding. Een belangrijke wijziging betreft de wijze waarop de studietijd nu over de verschillende componenten van het opleidingsprogramma is verdeeld. Werken met het zelfstudiepakket bleek veel tijdsintensiever dan de ontwikkelaars en lerarenopleiders zich hadden voorgesteld. Daarom lijkt het aangewezen om de verdeling van de studietijd over de verschillende opleidingsonderdelen te herzien. De introductie van het zelfstudiepakket veronderstelt dus dat men de inhouden, de onderwijsstrategieën en de evaluatieopdrachten van de andere opleidingsonderdelen opnieuw bekijkt in het licht van de studeerbaarheid van de hele opleiding.

Verder zal de introductie van het zelfstudiepakket een vermindering met zich meebrengen van het aantal uren dat studenten doorbrengen in collegezalen of seminarielokalen. Individuele feedback en individuele tutoring worden belangrijker. Het lokalaanbod zal op deze nieuwe noden moeten inspelen. Het aantal kleine lokalen zal wellicht moeten toenemen ten nadele van het aantal collegezalen.

Het curriculum

De resultaten van het evaluatieproject laten zien dat drie veranderingen met betrekking tot het curriculum zich opdringen wanneer men de lio's maximaal van hun werk met het zelfstudiepakket wil laten profiteren. De eerste verandering betreft het moment waarop de lio's met het pakket aan de slag gaan. Volgens het huidige curriculum moeten zij er mee aan de slag lang vóór zij effectief onderwijservaring hebben opgedaan. Dit gebrek in onderwijservaring blijkt ten dele verantwoordelijk voor het feit dat de lio's de inhouden en werkvormen van de pakket niet kunnen transfereren naar hun eigen onderwijspraktijk.

De tweede verandering heeft betrekking op de visie omtrent welke kennis en vaardigheden vereist zijn om onderwijs in een vreemde taal te kunnen verstrekken. Deze opvatting bepaalt welke inhouden en onderwijsstrategieën het curriculum selecteert. De belangrijkste doelstelling die het curriculum nu nastreeft, is lio's voorbereiden op het geven van traditioneel leraargestuurd vreemdetalenonderwijs, veelal vertrekkend van geschreven (schoolboek)materiaal. Wil men lio's evenwel voorbereiden op het organiseren en begeleiden van autonome leerprocessen en op het gebruik van ICT in hun onderwijs, zoals dit door het zelfstudiepakket wordt geïllustreerd, dan moet het curriculum hen niet alleen introduceren in de methodologie van het leraargestuurd onderwijs, maar ook in de methodologie van het autonoom leren en in het gebruik van ICT voor het onderwijs. Het spreekt voor zich dat de evaluatiecriteria dienovereenkomstig herzien moeten worden. In plaats van lio's enkel te evalueren met betrekking tot hoe goed ze leraargestuurd onderwijs kunnen organiseren, moeten zij ook worden beoordeeld op hun vermogen om, enerzijds ICT in hun onderwijs te integreren, en anderzijds autonome leerprocessen te organiseren en te begeleiden.

De derde verandering heeft betrekking op de noodzaak om ICT en 'begeleid zelfstandig leren' op een nog verder doorgedreven wijze in het curriculum van de lerarenopleiding te integreren. Wanneer de lio's hun gebruik van ICT en hun kennismaking met autonoo-

me leerprocessen in het vreemdetalenonderwijs kunnen beperken tot het zelfstudiepakket zelf, dan zal de transfer van beide elementen naar de eigen onderwijspraktijk moeilijker verlopen dan wanneer ICT en autonoom leren deel uitmaken van elk onderdeel van hun curriculum.

Het zelfstudiepakket

De evaluaties van het zelfstudiepakket door de proefpersonen laten zien dat het pakket slechts ten dele beantwoordt aan de basisprincipes waarop het hele vernieuwingsproject stoelt. Het blijkt onvoldoende gericht op de integratie van ICT in het vreemdetalenonderwijs en verduidelijkt onvoldoende hoe autonome leerprocessen georganiseerd en begeleid kunnen worden. Bovendien is het onvoldoende afgestemd op het profiel van zijn toekomstige gebruikers, de lio's vreemde talen.

Wat dit laatste aspect betreft, merkten de respondenten herhaaldelijk op dat de ontwerpers hun ICT-profiel onvoldoende goed hebben ingeschat. Enerzijds worden de workshops die ingaan op basiscomputervaardigheden 'overbodig' en 'bevoogdend' genoemd, omdat ze te gemakkelijk zijn. Anderzijds wordt de workshop die ingaat op het maken en publiceren van een eigen webstek te moeilijk genoemd. De stappen die gezet worden, zijn te groot. De respondenten voelden zich verloren en gefrustreerd. Deze opmerking werd door zowat alle respondenten herhaald met betrekking tot de evaluatietaken, zoals uit het hieronder weergegeven citaat blijkt:

J.V.: 'Die evaluatietaken. Die waren er echt te veel aan. Heel vaak heel rommelig opgesteld en onmiddellijk te veeleisend op basis van hetgeen je al doorlopen hebt. Zelfs al kan je heel de workshops goed en snel oplossen en heb je alles begrepen, je hebt de reference section doorlopen, dan is het nog ... geen onmogelijke opdracht, je kan er uren en uren en uren aan besteden, dan kan je het wel maken maar ... van die reference section naar de evaluatietaken zoals een lesvoorbereiding maken rond ICT of een bestaand leduurrooster aanpassen of educatieve software ontwikkelen, veel te moeilijk en uitgebreid om er nog aan te beginnen terwijl je al de workshops en *reference section* hebt doorlopen.'

Verder laten de resultaten zien dat het feit dat het zelfstudiepakket in eerste instantie ontworpen werd voor Nederlandse lio's de Vlaamse respondenten parten speelt. Hoewel het verwerven van communicatieve vaardigheid in een vreemde taal het doel is van het vreemdetalenonderwijs in zowel Nederland als Vlaanderen, mogen de verschillen in organisatie van het educatieve systeem tussen de beide landen niet worden genegeerd. Het is met andere woorden niet vanzelfsprekend dat een zelfstudiepakket dat lio's voorbereidt op het functioneren binnen het Nederlandse onderwijssysteem dat op een meer systematische wijze aandacht besteedt aan de verwerving van autonome leervaardigheden dan het Vlaamse, zonder meer in een Vlaams opleidingsprogramma geïntegreerd kan worden. De Vlaamse lio's gaven meermaals te kennen dat zij niet begrepen waarom bepaalde onderdelen in het pakket waren opgenomen of hoe zij bepaalde didactische voorstellen naar hun eigen onderwijspraktijk, opgedeeld in lesperioden van 50 minuten, moesten transfereren. Een eerste reeks aanpassingen aan het zelfstudiepakket zou-

den dus moeten beogen de moeilijkheidsgraad en de inhoud van het pakket beter op het gebruikersprofiel af te stemmen, en beter rekening te houden met de eigenaardigheden van de Vlaamse onderwijscontext.

Een tweede reeks aanpassingen moeten het pakket duidelijker profileren als een pakket dat lio's laat zien hoe ICT in het traditionele en vernieuwde vreemdetalenonderwijs geïntegreerd kan worden. Het citaat hieronder verwoordt perfect de positie die het zelfstudiepakket nu inneemt.

K.B.: 'Ik heb het gevoel dat het pakket vooral is afgestemd op de leraar die materiaal wil vinden op het internet om dat dan in zijn traditionele lessen te integreren. (...) Een aantal dingen zijn heel interessant. De reference section is echt goed. Je krijgt verwijzingen naar allerlei oefeningen en ook naar auteurspakketten. Maar om nu als leraar die dingen te gaan gebruiken en echt het internet te integreren in de klas zelf, om met de hele klas te werken rond..., iedereen zit voor zijn computer en maakt dingen op het web,euh. Daar is het pakket misschien wel iets minder. Ik heb de indruk dat het vooral nuttig is voor mensen die op zoek zijn naar materiaal om dat nadien te gebruiken in de les zonder dat ze de computer echt moeten integreren in de les. Ik zie mijzelf de pc nu ook nog niet gebruiken in mijn lessen.'

Het probleem lijkt te zijn dat het pakket de lio's wel laat zien waar op het internet ze materiaal kunnen vinden, maar hen onvoldoende modellen aanreikt om dat materiaal en de pc in hun onderwijs te integreren. Belangrijke aanpassingen dringen zich hier dus op, wil het pakket kunnen bijdragen tot het bereiken van de basisdoelstellingen van het ruimere vernieuwingsproject.

De docent

Het evaluatieproject liet ook zien dat het profiel van de huidige docent niet helemaal is aangepast aan de doelstellingen die het vernieuwingsproject zich stelt. De meeste docenten weten zelf niet hoe zij op vaardige wijze ICT in hun onderwijs kunnen integreren. Binnen het stramien van het universitaire onderwijs blijven zij hoofdzakelijk lesgeven op een traditionele manier, waarbij zij, in het beste geval nu met PowerPoint werken in plaats van met slides. Wanneer docenten voor de lio's een modelfunctie moeten vervullen omtrent de integratie van ICT in het onderwijs dat het principe van het zelfstandig begeleid leren huldigt, dan lijkt aangepaste training voor hen te moeten worden voorzien. Het zal verder belangrijk zijn de onderwijslast van de docenten te herzien in het licht van nieuwe verantwoordelijkheden en taken, zoals het up-to-date houden van een webgebaseerd zelfstudiepakket of het geven van individuele feedback of tutoring.

De student

Ook de studenten, tot slot, moeten zich aan de nieuwe leer- en onderwijssituatie aanpassen. Zij moeten de vaardigheid verwerven om hun eigen leren te sturen, hun eigen vooruitgang in kaart te brengen, om hun eigen leerpad te documenteren. Een aantal respondenten stelden dat zij er niet van hielden alleen en autonoom met een zelfstu-

diepakket te moeten werken. Zij voelden zich alleen gelaten, en namen niet het initiatief om hun tutor te contacteren. Voor hen betekent werken met een zelfstudiepakket een bijkomende factor van onzekerheid.

CONCLUSIE

De belangrijkste doelstelling van deze paper was te laten zien hoe de academische leraaropleiding Germaanse Talen van de K.U.Leuven probeert tegemoet te komen aan de uitdagingen waarvoor zij zich vandaag gesteld ziet, met name lio's vreemde talen voor te bereiden op de vaardige integratie van ICT in autonome leeromgevingen.

We hopen te hebben aangetoond dat tegemoetkomen aan deze uitdagingen meer inhoudt dan bijkomend studiemateriaal aanbieden, zelfs indien dit ontworpen werd met het oog op het bereiken van de nieuwe opleidingsdoelstellingen. De resultaten van het evaluatieproject waarover wij hebben gerapporteerd, laten zien dat onderwijsvernieuwing een analyse vergt van de belangrijkste factoren die de nieuwe leeromgeving zullen constitueren, met name de infrastructuur, de organisatie van het onderwijs, het curriculum, de vernieuwing zelf, de rol van de docent en de rol van de student.

We hopen ook het belang te hebben aangetoond van het betrekken van de toekomstige gebruikers van technologische innovaties in het ontwerp- en ontwikkelproces. Hun ervaringen en opvattingen helpen ontwerpers de zwakke en sterke punten van hun tool te onderkennen en verschaffen inzicht in hoe het ontwikkelingsproces moet worden bijgesteld.

NOTEN

- ¹ Ik wens hier Elke Peters te bedanken voor haar hulp bij de dataverzameling en -verwerking.
- ² Op de andere drie pijlers van dit vernieuwingproject gaan wij hier niet in. Geïnteresseerden kunnen contact opnemen met de auteur voor een beschrijving van deze pijlers.

LITERATUUR

- Clegg, S., Konrad, J. & Tan, J. (2000) Preparing academic staff to use ICTs in support of student learning. *The International Journal for Academic Development*, 5(2), 138-148.
- Collis, B. & Gommer, E.M. (2001) Stretching the mold or a new economy? Part 1: Scenarios for the university in 2005. *Educational Technology*, 41(3), 5-18.
- Salomon, G. (1990) Studying the flute and the orchestra: Controlled versus classroom research on computers. *International Journal of Educational Research*, 14(6), 521-531.